

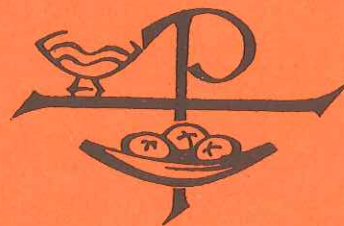
Barrero esi daigun ludijaren gerrija.
Ez bitsez, ez indarrez, gogayakaz baño.
Itxaruak berua euzkotarren ontzija
Goguak nausi diran argitasun goiraño.

(Lauaxeta, "BIDE BARRIJAK", Itxasora, 136. orrialdea. - Bilbo, 1931)

Λόγος δυνάστης μέγας ἐστίν
(Gorgias, "Helena" 8-9)

TERTULIAN

1
4

MARTIRIEI

Quintus
Septimius
Florens
Tertulianus

“Ad Martyres”

Etxebarria'tar Juan Anjel'ek

Lateratik euskeratuta

εις τήν ἐλευθερίαν
τῆς πατρίδος

liburu-sorta

GERNIKA

2. ARGITALPENA

© Jon Gotzon Etxebarria

Legezko Gordailua: BI - 2447 - 89

LANKOPI-Colón de Larreategi, 16-BILBO

Imprenta Omega - Calle T, núm. 2 - Dep. Leg. 81 - 1.027 - 1970

ESKEINTZA:

A los sacerdotes
vascos
presos en Zamora.

"Fecit amor, dignitatis nescius"

Sanctus Bernerdus

Martiri itzak asiera artan lekuko esan nai zizun. Gero ta galduagoxe du esangura ori ta azkenean martir edo odolez eta oiñazez ildakoa bat dozu. Itzaren jatorri-etorkiak alde batera utzita, so dezaiozun egiari, gertatuari edo gertakizunari.

Idea, edo obeto, ideal baten alde bere burua nekeetan dakusana martiritzat euki oi dugu eguneroko bizitzan. Gure gaurko martiriak, aldiz, gauza biak dituzu: ideal baten alde, kristautasunaren alde, jasaten dutenak eta lekuko diranak. Bai, anaiok, espetxean dagozan, daukaguzan, apaizok martiri dira: siñismenaren alde, oker edo zuzen esateko ni ez naz nor, oiñazeetan dagozanak eta guretzako lekuko diranak. Siñismen eragikorraren eta Jainkoaganako ta guganako maitasun guztizkoaren lekuko. Erakaspen ederra damaigute kristau epel, badaezpadakoei. Dana itxi ta Ari jarraitu erioztaragiño. Munduarekiko erioztaragiño, beintzat. Ez baita gitxi, bizirik egon ta ildakoarena egin ainbeste bizigarri-zirikagarri eder-aurrean.

Ar zazute, Zamora'n zagozen apaizok, gure otoitza zuen oiñazeen alderako ta gure eskerrena zuen erakaspen alderako.

Onako idazkitxo au Tertulian'ek 197-garren urtean idatzi zun, Kartago'ko matxiñada edo asaldatze batean kristau-mordo bat espetxeratuak izan ziranean. Dakuskezunex, laburra ta gogorra duzu. Ba-du indarra ta giarra. Goi-maitasuna ta gaurko-tasuna.

EUSKERATZAILLEAK

I. 1. Inter carnis alimenta, benedicti martyres designati, quae uobis et domina mater ecclesia de uberibus suis et singuli fratres de operibus suis propriis in carcerem subministrant, capite aliquid et a nobis quod faciat ad spiritum quoque educandum. Carnem enim saginari et spiritum esurire non prodest. Immo, si quod infirmum est curatur, neque quod infirmius est negligi non debet. Nec tantus ego sum ut uos alloquar. Verumtamen et gladiatores perfectissimos non tantum magistri et praepositi sui, sed etiam idiotae et superuacui quique adhortantur de longinquo, ut saepe de ipso populo dictata suggesta profuerint.

2. In primis ergo, benedicti, nolite contristare spiritum sanctum qui uobiscum introiit carcerem. Si enim non uobiscum nunc introisset, nec uos illic hodie fuissetis. Et ideo date operam ut illic uobiscum perseueret, ita uos inde perducatur ad Dominum. Domus quidem

I. 1. Martiri aukeratu-aintzagarriok, Eleiza Amak bere bularretik eta anai bakoitzak bere irabazietatik espexera eramaten dizkizuten gorputz-janarien artean, ar zazute zertxobait nigandik ere, gogo-eusgarri. Ez baita egokia soñña gizentzea ta gogoa gosez egotea. Are geiago, aul danagaz arduratzen ba'gera, ezin aztu genezake aulago dana. Nerau ez nauzute iñor zuei mintzatzeko. Arduradun-nagusiak ez ezik, erritar soillak ere ta ezerezak urrundik aolkatu oi dituzte ezpatari ikasiak eta askotan erriak berak idarokia mesedegarri gerta oi da.

2. Lenen ta bein, ene onetsiok, ez zazute illundu zuekin batera giltzapera dan gogo deuna. Bera zuekin or sartu ezean, zerok ere ez ziñakete gaur bertan egongo. Alegindu zaitetze, beraz, or zuekin iraun ta Jainkoagana eraman zaitzaten. Txerren-etxea duzute espexea ta

diaboli est et carcer, in quo familiam suam continet; sed uos ideo in carcerem peruenistis ut illum etiam in domo sua conculcetis. Iam enim foris congressi conculcaueritis.

3. Non ergo dicat: In meo sunt, tentabo illos uilibus odiis, defectionibus aut inter se dissensionibus. Fugiat conspectum uestrum et in ima sua delitescat, contritus et torpens, tamquam coluber excantatus aut effumigatus. Nec illi tam bene sit in suo regno ut uos committat; sed inueniat munitos et concordia armatos, quia pax uestra bellum est illi. Quam pacem quidam in ecclesia non habentes, a martyribus in carcere exorare consueuerunt. Et ideo eam etiam propterea in uobis habere et fouere et custodire debetis ut, si forte, et aliis praestare possitis.

II. 1. Caetera aequae animi impedimenta usque ad limen carceris deduxerint uos, quo usque et parentes uestri. Exinde segregati estis a mundo. Si enim recogitetis ipsum magis mundum carcerem esse, exisse uos e carcere quam

bertan du berak bere sendia. Alabaiña, zuek kartzelara joan zerate ura bere etxean bertan zapaltzeko. Lendik ere zapaldua zenuten kanpoko burrukan.

3. Ez dezala esan: nirean dira ta gorroto nazkagarriekin, erorialdiekin edo elkarren arteko liskarrekin zirikatuko ditut. Iges egin dezala zuen aurretik eta bere leizetan sartu, estu ta baldar, lilluratutako edo ketan dagoan sugea antzo. Ez beza onik izan bere aginterrian, zuek zirikatu ez zaitzaten. Aitzitik arki zaitzatela gerturik eta pakean sendoturik. Zuen pakea arentzako gudua da-ta. Pake au batzuek eleizan ez dute ta kartzelan martiriei eskatzen diete. Orregaitik zuen baitan eduki bear duzute, azi ta gorde, bearbada, beste iñori eman al izateko.

II. 1. Gogoaren beste eragozpenak ere espetxeko atabururaino iritxiko al dira zuekin, gurasoak bezela. Arrezkero mundutik bereziak zaudete. Ta mundua ere espetxea dala gogoan artu ezkeru, ba-dirudi kartzelara sartu bearrean

in carcerem introisse intelligemus. Maiores tenebras habet mundus, quae hominum praecordia excaecant. Grauiores catenas induit mundus, quae ipsas animas hominum constringunt. Peiores immunditias exspirat mundus, libidines hominum. Plures postremo mundus reos continet, scilicet uniuersum hominum genus. Iudicia denique non proconsulis, sed Dei sustinet. Quo uos, benedicti, de carcere in custodiarium si forte translatos existimetis.

2. Habet tenebras, sed lumen estis ipsi. Habet uincula, sed uos soluti estis Deo. Triste illic spirat, sed uos odor estis suauitatis. Iudex expectatur de iudicibus, sed uos estis de iudicibus ipsis iudicaturi. Contristetur illic qui fructum saeculi suspirat. Christianus etiam extra carcerem saeculo renuntiauit; in carcere autem etiam carceri. Nihil interest ubi sitis in saeculo, qui extra saeculum estis. Etsi aliqua amissistis uitae gaudia, negotiatio est aliquid amittere ut maiora lucreris. Nihil adhuc dico de praemio, ad quod Deus martyres inuitat.

irten egin zeratela. Andiagoa da munduko illuna, gizonaren barrua illuntzen duna. Kate gorragoak ditu munduak, giza-arimak lotzen bai ditu. Are zikinkeri andiagoa dario munduari, giza-likiskeria, alegia. Errudun geiago ditu munduak, au da, gizadi guzia. Ez prokontsularen baizik eta Jainkoaren zuzentza datorkioke. Augaitik, bedeinkatuok, kartzelatik gordelekura aldatuak zeratela siñets zazute.

2. Espetxea illunpean da, baiña zuek argia zerate. Lokarriak ditu, baiña zuek Jainkoarentzat azke zerate. An kiratsa dario, baiña zuek gozotasun-usaiña zerate. Epaikarien arteik bat datorkekizue, baiña zuek epaikariak berak epaituko dituzute. Bego or itunik munduarekikoak opa dituna. Kristauak, espetxetik kanpora ere, munduari uko egin dio. Espetxe barruan espetxeratua. Ez dio ardura nun zaudeten munduon, mundutik at bai zagoze. Ta bizitzako pozgarri batzuek galdu arren ere, irabazpena da zerbaiten galtzea obeagoa irabaztekotan. Ta oraindik ez naiz ari Jainkoak martirientzako dun sariaz.

3. Ipsam interim conuersationem saeculi et carceris comparemus. Non plus in carcere spiritus acquirit quam caro amittit? Immo et quae iusta sunt caro non amittit per curam ecclesiae et agapen fratrum; et insuper quae semper utilia fidei spiritus adipiscitur. Non auides alienos deos, non imaginibus coram incurris, non solemnes nationum dies ipsa commixtione participas, non nidoribus spurcis uerberaris, non clamoribus spectaculorum, atrocitate uel furore uel impudicitia celebrantium caederis; non in Ioca libidinum publicarum oculi tui impingunt; uacas a scandalis, a temptationibus, a recordationibus malis, iam et a persecutione. Hoc praestat carcer christiano quod eremus prophetis. Ipse Dominus in eremo frequentius agebat ut liberius oraret, ut saeculo cederet. Gloriam denique suam discipulis in solitudine demonstrauit.

4. Auferamus carceris nomen, secessum uocemus. Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. Vagare spiritu, spatiare spiritu, et non stadia opaca aut por-

3. Bekaldetu dezagun orain munduan eta espetxean eramaten dan bizimodua. Ez al du gogoak irabazten espetxean soiñak galdu baiño geiago? Ta bearrezkoa dana ere ez du galtzen soiñak, eleizaren ardura ta anaien mitasunari esker. Orrez gaiñera, gogoak siñismenerako on dana irabazten du. Or ez dituzu ikusten bestelako jainkoak, ezta aien irudiak topatzen ere, ta oztearekin batera ibilli bearragaitik ez dituzu ospatzen jentillen jai-egunak. Ez duzu jasan bear ats zatarrrik, ez ikuskizunetako oiurik, gogorki, suminki edo lizunki ari direlarik. Zure begiak ez dabe tril egiten agiriko lizunkerien tokiekin. Erorbidetik, ziltzalditik, oroigarri txar eta jazarpenetik ere azke zaude. Eremua igarleentzat dana, axe bera espetxea kristaumentzat. Jainkoa bera ere sarriago zan bakartadean, otoiitz egiteko ta munduari iges egiteko. Bere aintza ere bakartadean erakutsi zien ikaslei.

4. Espetxea barik bakar-etxea deitu dezagun. Gorputza bai barrura ta aragia loturaz, gogoarentzat, aldiz, dana zabal. Ekin gogobidetik, lasaitu gogoa ta ez ditukezu aurrean

ticus longas proponis tibi, sed illam uiam quae ad Dominum ducit. Quotiens enim spiritu deambulaueris, totiens in carcere non eris. Nihil crus sentit in neruo, cum animus in caelo est. Totum hominem animus circumfert et quo uult transfert. Vbi autem erit cor tuum, illic erit et thesaurus tuus. Illic ergo sit cor nostrum, ubi uolumus habere thesaurum.

III. 1. Sit nunc, benedicti, carcer etiam christianis molestus. Vocati sumus ad militiam Dei uiui, iam tunc cum in sacramenti uerba respondimus. Nemo miles ad bellum cum deliciis uenit, nec de cubiculo ad aciem procedit, sed de papilionibus expeditis et substrictis, ubi omnis duritia et imbonitas et insuauitas consistit. Etiam in pace labore et incommodis bellum pati iam ediscunt in armis deambulando, campum decurrendo, fossam moliendo, testudinem densitando. Sudore omnia constant, ne corpora atque animi expauescant. De umbra ad solem, de sole ad caelum, de tunica ad lorica, de silentio ad clamorem, de quiete ad tumultum.

egontoki illunak edo aterpe luzeak, Jainkoagana bidea baizik. Gogoz zabiltzan bakoitzean ez zera kartzelan. Belaunak ez du miñik zepoan, gogoaz zeruan ba'da. Gogoak gizon osoa bildu ta noranai darama. Zure biotza nun, zure ondasuna an. Bego gure biotza, altxorra nai dugun tokian.

III. 1. Demagun, ene onetsiok, kristauarentzat ere gogorra dala espetxea. Jainko bi ziaren gudaritzara deituak gera, bataio-itzei zin egitean. Ez dago gudaririk bigunkeri-artean gudara dijoanik, ezta ogetik burruka-zelaira ere. Bai, ordea, etxola arin ta lurtean jositakoetatik. Egonleku gogorra, benetan, bape on eta eroso ez dana. Pake-aldian ere gudua jasaten ikasten dute lan neketsuetan: izkilluak aldean ibilliz, egonzelaia inguratuz, lubakiak egiñez, testudoak antolatuz. Diranok izerdiz egiñak, soingogoak beldurrik ez dezaten. Gerizpetik eguzkitara, eguzkitatik ozkarbira, orain soñekoak gero beste jantzi bat, batean ixillik bestean deardarka, aldiz lasai aldiz iskanbillaz diardute.

2. Proinde uos, benedictae, quodcumque hoc durum est, ad exercitationem uirtutum animi et corporis deputate. Bonum agonem subiturae estis, in quo agonothetes Deus uiuus est, xystarches Spiritus Sanctus, corona aeternitatis brauium, angelicae substantiae politia in caelis gloria in saecula saeculorum. Itaque epistates uester Christus Iesus, qui spiritu uox unxit et ad hoc scamma produxit, uoluit uos ante diem agonis ad duriozem tractationem a libe-
riore conditione seponere ut uires corroborarentur in uobis.

3. Nempe enim et atletae segregantur in strictiorem disciplinam ut robori aedificando uacent: Continentur a luxuria, a cibis lectionibus, a potu iucundiore. Coguntur, cruciantur, fatigantur. Quanto plus in exercitationibus laborauerint, tanto plus de uictoria sperant. Et illi, inquit Apostolus, ut coronam corruptibilem consequantur. Nos aeternam consecuturi, carcerem nobis pro palaestra interpretemur, ut ad

2. Onetsiok, gauzok gogorrek izanda ere, gogoemazute soin-gogoen onbideak azteko dala. Burruka ederra duzute gertuan, Jainko bizia baita sari emaille, Gogo Deuna zelai-nagusia, saria betikotasun-koroia ta ospea, mendeen mendetan zeruan dirauketen aingeru-lagunak. Onetara, zuen buruzagi Kristo'k, gogoaz igortzi zaituztenak, eta zelai ontara atera zaituztenak, burruka eguna baiño len nai izan du lasakeritik lan gogorretara zuek eramatea, sendoagotu zaitetzten.

3. Atletak ere jarduera zeatzagora bereziak oi dira, indarrak geiagotzen jardun dezaten. Aragikeritik urrun dabiltz, janari milikiak ta edari banakoak uzten. Indarka, neketan ta lanetan ari dira. Zenbat eta geiago ariketa oietan jardun, are ustetsuago dituzu garaipenaz. Sari ustelkorra irabazteko, bidaliak dionez. Guk, betirakoa itxaroten dugunok, ar dezagun espetxea jardun-tokia bailitzan, gero epai-lekura

stadium tribunalis bene exercitati incommodis omnibus producamur; quia uirtus duritia ex truitur, mollitia uero destruitur.

IV. 1. Scimus ex Dominico praecepto quod caro infirma sit, spiritus promptus. Non ergo nobis blandiamur, quia Dominus consensit carnem infirmam esse. Propterea enim praedixit spiritum promptum esse ut ostenderet quid cui debeat esse subiectum, scilicet ut caro seruiat spiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipsa fortitudinem assumat. Colloquatur spiritus cum carne de communi salute, nec iam de incommodis carceris, sed de ipso agone et praelio cogitans. Timebit forsitan caro gladium grauem et crucem excelsam et rabiem bestiarum et summam ignium poenam et omne carnicis ingenium in tormentis.

Sed spiritus contraponat sibi et carni acerba licet ista a multis tamen aequo animo excepta,

guztitariko ezbearretan oituak aurkeztu gaitzen. Onbidea gogorrean ardiesten baita ta bigunkerietan galtzen.

IV. 1. Ba-dakigu, Jaunak esanda aragia aul eta gogo gertu dala. Ez amor eman, gero, geron buruei Jaunak aragia aul dala esan zuela-ta. Orretarakoxe esan zigun gogo gerturik dagoela, nor noren menpeko bear dula erakusteko, aragiak gogoari otseindu dezaion, aulgoak gogorrangoari, alegia, argandik ere berak indarra artu dezan. Mintza bedi gogo soñagaz bion salbaziñoaz. Ez bitza, onezkero, espetxeko gaitzak aipatu, gudua ta burruka baizik. Beldur dakioke, agian, aragia ezpata zorrotzari, gurutze astunari, basa-piztien amorruari, suzko zigorrari ta borrreruak oiñazeak ematean darabilen asmakizun orori.

Alabaiña, erabil beza berekiko gogoak eta aragiarekiko, guztiok latzak izan arren, askok eta askok gogo lasaiz artu dituztela. Geiago dana, oldez billatu dituztela, izen onaren ta os-

immo et ultro appetita, famae et gloriae causa, nec a uiris tantum, sed etiam a feminis, ut uos quoque, benedictae, sexui uestro respondeatis.

2. Longum est si enumerem singulos qui se gladio confecerint animo suo ducti. De feminis ad manum est Lucretia quae uim stupri passa cultrum sibi adegit in conspectu propinquorum ut gloriam castitati suae pareret. Mutius manum suam dexteram in ara cremauit, ut hoc factum eius fama haberet. Minus fecerunt philosophi, Heraclitus qui se bubulo stercore ablitum exussit; item Empedocles qui in ignes Aetnaei montis dissiluit, et Peregrinus qui non olim rogo immissit, cum feminae quoque contempserint ignes: Dido, cum post uirum dilectissimum nubere cogeret; item Asdrubalis uxor quae iam ardente Carthagine ne maritum suum supplicem Scipionis uideret, cum filiis suis in incendium patriae deuolauit. Regulus dux Romanorum captus a Carthaginensibus, cum se unum pro multis captiuis carthaginien-

pearen galez. Gizonak ez ezik, andrazkoak ere bai, zeuok ere, andra onetsiok, zuen izateari erantzun dezaiozuten.

2. Luze litzake beren oldez ezpataz bu-ruak il dituztenak aipatzea. Emakumeen artean or Lukretia, neska-galtzez gero bere burua aiz-
toz garbitu zuana, senitarteko guztien aurrean, bere garbitasunari omena egiteko. Mutio'k bere eskuma opalmaian erre zuan, onekin ospea ja-risteko. Philosophoak, aldiz, ezer gutxi egin zuten: Heraklito'k bere burua erre zuan idi-pekoroitzez bildurik. Empedokles Etna sumen-
dian amildu zan. Peregrino, antxiña ez dala, sutan galdua. Emakumeak berak suz erretzea gutxietsi bai zuten. Esaterako, Dido, bere senar maitea galdu ondoren ezkontarazia. Orobat, Asdrubal'en emaztea, Kartago sutan zegoela, bere senarra Szpionen aurrean parkeske ez ikustearren bere seme-alabekin aberriaren su-
garretan suntsitu zana. Erromarren buruzagi Erromul'ek, kartagotarrak atxillotua, bere bu-
rua ainbat atxillo kartagotarren orde ez ema-
teko, naiago izan zuan etsaien eskuetara itzuli

sibus compensari noluisset, maluit hostibus reddi et in arcae genus stipatus undique extrinsecus clavis transfixus, tot cruces sensit. Bestias femina libens appetiit et utique horridiores aspides tauro, uel urso, quas Cleopatra immisit sibi, ne in manus inimicorum perueniret.

3. Sed mortis metus non tantus est quantus tormentorum. Itaque cessit carnifici meretrix Atheniensis quae conscia coniurationis cum propterea torqueretur a tyranno et non prodidit coniuratos et nouissime linguam suam comestam in faciem tyranni expuit, ut nihil agere se scirent tormenta, etsi ultra perseuerarent. Nam quae hodie apud Lacedaemonas sollemnitatis maxima est *diamastigwsis* id est, flagellatio, non latet. In quo sacro ante aram nobiles quique adolescentes flagellis affliguntur, adstantibus parentibus et propinquis et uti perseuerent adhortantibus. Ornamentum enim et gloria deputabitur maiore quidem titulo si anima potius cesserit plagis quam corpus. Igitur si tantum terrenae gloriae licet de corporis et

ta kutxa-moduko batean sartuta, kanpo-aldetik iltzez zulututa, iltze aña gurutze jasan zuan. Andra batek basa-piztiak billa zizkizun, zezena ta artza baiño txarragoak, alajaiña. Orixe egin zizun Kleopatra'k sugeekin etsaien eskuetara ez zedin.

3. Alaz ere, eriotza ez omen da oiñazeak bezain beldurgarri. Amor eman al zion borre-ruari Atenas'ko emagalduek? Matxiñadaren jakitun zegoelarik, agintariak oiñazetua, ez zizun matxiñada-zaleak salatu ta azkenik bere mingaiña ozka aterata, agintariari arpegira bota zion, oiñazeak ezertarko ez zirala ikus zezan, oiñazeak oiñaze eman arren. Gauza argia da gaur egunean zein dan Lazedemoniarren artean jai nagusia, *diamastigwsis*, zigortzea, alegia. Olako jaialdian, opalmai aurrean, gazte andikiak zigortuak izaten dira, gurasoak eta sendikoak begira dagozala irauñ dezaten eupaka. Ospegarri ta apaingarriztat eukiko da, benetan, arimak gorputzak baiño lenago zigorrei amor ez egitea. Ta soingogoen sendotasunagaitik lurreko ospean ainbeste irabazten ba'da, gizago-

animi uigore, ut gladium ignem crucem bestias tormenta contemnat sub praemio laudis humanae, possum dicere: Modicae sunt istae passionnes ad consecutionem gloriae caelestis et diuinae mercedis. Tanti utrum, quanti uerum margaritum? Quis ergo non libentissime tantum pro uero habeat erogare quantum alii pro falso?

V. Omitto nunc gloriae causam. Eadem omnia saeuitiae et cruciatus certamina iam apud homines affectatio quoque et quidam morbus animi conculcauit. Quot otiosos affectatio armorum ad gladium locat? Certe ad feras ipsas affectatione descendunt et de mortibus et cicatricibus formosiores sibi uidentur. Iam et ad ignes quidam se auctorauerunt ut certum spatium in tunica ardente conficerent. Alii inter uenatorum taureas scapulis patientissimis ambulauerunt. Haec, benedicti, non sine causa Dominus in saeculum admisit, sed ad nos et tunc exhortandos et in illo die confundendos, si reformidauerimus pati pro ueritate in salutem quae alii affectauerunt pro uanitate in perditionem.

ralpenaren galez sua, gurutza, pizti-oñazeak ezertan ez eukitzeraíño, zera esango dizut: Utsak dituzu nekaldiok, zeru-aintza ta Jainkoaren ederra irabazteko. Leiarkia gora andian duzu ta ikatzarria noraiño? Nork ez du gogo onez jasango egiaren alde beste batzuek gezuraren alde eraman dutena?

V. Utzi alde batera aintzaren kontua. Oñaze ta gogorkeri guztiok onezkero giza-andiñaiak eta gogo-makaltasunak zapalduak dira. Zenbat alperrek ez dute ezpata eskuetaratu andiguraz? Andiguraz doazkitzu piztiengana, ta aginkada ta zauriekin ederragoak dituzte. beren buruak. Batzuk sutarako prest dira, soigaiñekoa garretan daramatela ibillalditxo bat egiteko. Bestetzuk, idi-narruen kirio-artean igarotzen dira, bizkar andiz. Guzti au, ene onetsiok, ez du Jaunak arrazoi gabe onartu munduan. Gu orain aolkatzeko, ta egun artan lotsatzeko, salbaziñorako egiaren alde jasaten beldur bagera, beste batzuek andi-naiez eta buru-eretziz ondamentirako eraman bai dute.

VI. Sed haec exempla constantiae omittamus de affectatione uenientes. Conuertamus ad ipsam conditionis humanae contemplationem ut et illa nos instruant si qua constanter adeunda sint quae et inuitis euenire consueuerunt. Quoties enim incendia uiuos cremauerunt! Quoties ferae et in siluis suis et in mediis ciuitatibus elapsae caueis homines deuorauerunt! Quot a latronibus ferro, ab hostibus etiam cruce extincti sunt, torti prius, immo et omni contumelia expuncti! Nemo non etiam hominis causa pati potest, quod in causa Dei pati dubitat? Ad hoc quidem uel praesentia nobis tempora documenta sint: Quantae qualesque personae inopinatos natalibus et dignitatibus et corporibus et aetatibus suis exitus referunt hominis causa: Aut ab ipso, si contra eum fecerint; aut ab aduersariis eius, si pro se steterint.

VI. Baiña, utz ditzagun andiguratik datozten eramankizun-ereduak. Ta goazen gizata-suna bera ikustera, ezer gogorki eraman bear ba'dugu, ustegabe gertatzen diranak ere irakatsi bat eman dezaiguten. Zenbat bidar suak bizidunak ere erre egin ditu! Zenbat aldiz, piztiak berak ere edo oianetan edo karioletatik iges eginik, urietan bertan gizonak iruntsi dituzte! Zenbat eta zenbat ez dira il ezpataz lapurren eskuetan, edo aien etsaiek gurutzean akituak, oiñazetu ta irainduz gero! Eta jasan al dezake iñork giza-arrazoi bategaitik, Jainkoarren eramaten zalantzatzen duna? Bekizkigu lekuko gure egunak. Zenbat eta nolako notiñek aien jatorri, anditasun, soin eta adiñez duin ez dan azkena ez dute izan giza-eskuz! Batzuk bestek ilda, ari jarkitzeagaitik; bestetzuk besteren etsaiak, beren buruz jardutzeagaitik.

LEKU - NOTIÑEN

<u>IZENAK</u>	<u>ORRIALDEAK</u>
Asdrubal	21
Atenas.	23
Dido	21
Enpedokles	21
Erromul	21
Etna	21
Heraklito	21
Kartago	21
Kleopatra.	23
Lazedemoniarrak.	23
Lukretia	21
Mutio	21
Peregrino.	21
Szipion	21

ERABILLITAKO GAIAK

ORRIALDEAK

<i>Arrapagaillua</i>	15
<i>Gogo Deuna</i>	7-17
<i>Gudaritza</i>	15
<i>Jolasak</i>	13-17
<i>Mundutar bizitza (Erroma'rena)</i>	13
<i>Txerrena</i>	9

AGAPEN.— *Antxiñako kristau-literaturan "amor" eta "agapen" ez dira bat. Amor "ad extra"; agapen, barriz, "ad invicem", notabait esateko. Euskeraz, gitxi gora bera, amor-maltea; agapen-alkar-maltea.*

Gai ontaz ikus: A. H. Armstrong - R. A. Markus, "Christian Faith and Greek Philosophy".

Este librito fue publicado con el número 43 de la colección "Euskal Argitalpenak" de la parroquia de San Antón de Bilbao, en 1970. Pero al ser presentado a la censura fue secuestrado por orden del entonces delegado provincial de Información y Turismo Faustino Ramos. El autor sometido a tortura psicológica, siéndole incoado un juicio por apología del terrorismo. Todo ello basándose en la traducción espúrea del prólogo, hecha por el sacerdote J. María Madina, gipuzkoano, coadjutor de la parroquia de S. Vicente en Bilbao, a la sazón traductor oficioso-clandestino para los textos en

vascuence. Al final, tras diversos casos el autor evitó a la policía y el juicio.

NOTA: el autor agradece la postura honrada y digna del entonces Fiscal de la Audiencia y anterior Delegado de Información y Turismo señor Antonio Zarzalejos. Así mismo no se pronuncia sobre el posterior camino seguido por los entonces sacerdotes presos en Zamora.